

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ
HARİTALARLA İLGİLİ TEMEL GÖRÜŞLERİ VE HARİTA
KULLANIMINA YÖNELİK YAKLAŞIMLARI**
*(The Conception of Maps among the Teacher Candidates of Social
Sciences and Their Approaches to Using Maps)*

Yrd. Doç. Dr. Süleyman İNCEKARA

*Fatih Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü,
sincekara@fatih.edu.tr*

Dr. Güzin KANTÜRK

*Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü
guzin.kanturk@deu.edu.tr*

ÖZET

Coğrafya eğitim ve öğretiminin en önemli araçları olan haritalar öğrencilerin yaşadıkları çevreyi ve dünyayı daha yakından tanımaları ve analiz etmeleri; coğrafi olguların mekânsal yönlerini daha iyi kavramaları gibi yeteneklerinin geliştirilmesi açısından önemli bir rol oynamaktadır. Harita yapma/çizme, harita okuma ve harita yorumlama olarak üç temel başlık altında toplanması mümkün olan harita becerileri, günümüz dünyasında coğrafya müfredatlarında önemli bir yer teşkil etmekte ve bu müfredatların temel hedef ve vizyonları arasında yer almaktadır. Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Anabilimdalı öğrencilerine yönelik olarak gerçekleştirilen bu çalışma, öğrencilerin harita algısı, harita kullanımı ve haritalarla ilgili birtakım görüşlerini değerlendirmekle birlikte eğitim-öğretim sürecinde haritaların kullanımı ile ilgili üzerinde durulması gereken noktalara değinerek bu konu ilgili olarak gelecekte yapılacak çalışmaların yönlerine işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Haritalar, Harita becerileri, Sosyal bilgiler öğretmenliği.*

ABSTRACT:

Maps, which are among the most important tools for geography teaching and learning, play an important role in allowing students to better understand and analyze the environment in which they live and comprehend the spatial aspects of the geographic phenomena. The map skills that can be grouped under the three titles including map making, map reading, and map interpreting constitute one of the fundamental components of the contemporary geographic curricula and appear in the mission and vision of these curricula. This study aiming at the graduate students in social science education

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ HARİTALARLA İLGİLİ TEMEL GÖRÜŞLERİ VE HARİTA KULLANIMINA YÖNELİK YAKLAŞIMLARI

departments evaluates the map perception, map using abilities, and opinions of social science teacher candidates about maps. Moreover, the key points that should be emphasized in the teaching and learning process were addressed in order to provide a set of research gaps and future research directions.

Key words: *Maps, Map skills, Social science education.*

1. GİRİŞ

Dünya, özellikle son yüzyılda sosyal, ekonomik ve siyasal anlamda çok önemli değişim ve gelişmelere sahne olmuş, bu değişimlere bağlı olarak bir çok ülke 1980 sonrasında eğitim sistemlerini öğretim programları, teknik altyapı, öğretim metotları, ders kitapları ve öğretmen eğitimi açısından kapsamlı bir şekilde yenileme yoluna gitmiştir (Hardwick and Holtgrieve, 1996: 13-23). sürecin sosyal bilgiler eğitimi üzerine yansımaları ise; öğrencilerin karşılaştıkları problemlere makul çözümler üretebilmelerini sağlamak amacıyla bilgi ve becerilerinin nasıl üst düzeye çıkarılabileceği, (Kent, 2003: 337-44; Lidstone, 2003: 35-38; Van Der Schee, 2003: 205-11), yeni teknolojilerin hangi yollarla derslere adapte edilebileceği (Van Der Schee, 2006: 185-89; Lemberg ve Stoltman, 2001: 63-65), öğrencilerin çevre bilincinin hangi yollarla üst düzeye çıkarılabileceği (Morgan, 2006: 213-16; Ballantyne, 1999: 40-45), sosyal bilgiler derslerinin hangi metodlarla daha etkin olarak öğretilabileceği, sosyal bilgilerin bütünleştirici bakış açısının öğretim programlarına nasıl yansıtılabileceği gibi meselelerin ön plana çıkması şeklinde kendini göstermiştir.

Yukarıda üzerinde durulan yansımalar bağlamında bir çok ülke (ABD, Kanada, Almanya, Avustralya, İngiltere) tarafından standart temelli olarak geliştirilen sosyal bilgiler öğretim programlarında öğrencilerin becerilerinin geliştirilmesi konusuna önemli bir vurgu yapılmakta ve sosyal bilgiler dersleri yoluyla öğrencilerin coğrafi yeteneklerinin geliştirilmesi program vizyon ve hedeflerinde önemli bir yer tutmaktadır (Geography Education Standards Project (GESp), 1994: 41-61; Royal Canadian Geographical Society (RCGS), 2001: 59-65; Qualifications and Curriculum Authority (QCA), 2007: 105; MEB, 2005a: 19-26).

“Genel itibariyle yeryüzünün tamamına ya da bir bölümüne ait olan olgu ve özelliklerin belli bir orana göre küçültülerek düzlem üzerine çizilen ya da düzlem üzerinde gösterilen taslağıdır” (Ünlü, Üçışık ve Özey, 2002: 9; Şahin, 2003: 109) şeklinde tarif edilen haritalarla ilgili beceriler gerek ilköğretim sosyal bilgiler gerek ortaöğretim coğrafya dersleriyle öğrencilere kazandırılması ve geliştirilmesi hedeflenen en önemli beceriler arasında yer almaktadır.

2005-2006 öğretim yılında uygulamaya sokulan ilköğretim sosyal bilgiler programı incelendiğinde harita becerilerinin mekan algılama becerisi altında harita çizme ve yorumlama olarak değerlendirildiği görülmektedir. Bununla birlikte ilköğretim sosyal bilgiler programının içeriğinde farklı ünitelere ait çeşitli etkinliklerin öğrencilerin harita becerilerinin geliştirilmesine yönelik olarak yapılandırıldığı gözlenmektedir. 4. sınıfta “Yaşadığımız Yer” ünitesi içerisinde *define arıyoruz, pilota yardım edelim, hava gözlemi* etkinliklerinde, “Uzaktaki Arkadaşlarım” ünitesinde *dünya turu* etkinliğinde, 5. sınıfta “Bölgemizi Tanıyalım” ünitesi içerisinde *kabartma harita yapalım* etkinliğinde, 6. sınıfta “Yeryüzünde Yaşam” ünitesi içerisinde *haritalar ne işe yarar?*, *ülkemizden yedi renk* etkinliğinde, “İpek Yolunda Türkler” ünitesinde *ipek yolu ve Türkler ve İslamiyet ve Türkler* etkinliklerinde, “Ülkemizin Kaynakları” ünitesinde *ülkemizi geliştirelim* etkinliğinde, “Ülkemiz ve Dünya” ünitesinde *dünyamızı tanıyoruz* etkinliğinde, 7. sınıfta “Ülkemizde Nüfus” ünitesi içerisinde *nerelerde yaşıyoruz ve ülkemizde bir gezi* etkinliklerinde öğrencilerin harita çizme ve yorumlama gibi temel harita becerilerinin geliştirilmesi amaçlanmıştır (MEB, 2005b).

Harita becerilerinin neler olduğu ve bu becerilere sahip olmanın öğrencilere ne gibi avantajlar sağlayacağı ile ilgili birçok çalışma yapılmıştır. Harita becerileri genel olarak harita yapma, harita okuma ve harita yorumlama başlıkları altında toplamak mümkündür.

Bununla birlikte, çeşitli kaynaklarda ifade edilen harita becerilerini aşağıdaki gibi gruplamak mümkündür:

1- Konum belirleme, harita üzerine bilgi aktarma, amacına uygun harita seçme, hesaplamalar yapma, dağılışı algılama, haritayı doğru şekilde yorumlama, taslak haritalar yapma (MEB, 2005a: 19-20; Girgin vd., 2002: 57-58).

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ HARİTALARLA İLGİLİ TEMEL GÖRÜŞLERİ VE HARİTA KULLANIMINA YÖNELİK YAKLAŞIMLARI

2- Çeşitli renk, ölçek ve semboller kullanarak harita üretme; harita okuma ve yorumlama yoluyla coğrafi bilgiyi elde etme; harita üzerindeki unsurların arasındaki coğrafi ilişkileri karşılaştırabilme, bu ilişkileri yorumlayabilme ve sonuçlar çıkarabilme; haritalar yoluyla coğrafi bilginin görsel hale getirilmesi, ölçek ve çeşit olarak amaca uygun haritaların seçilebilmesi, haritaları algılayabilme (GESp, 1994; RCGS, 2001; QCA, 2007; Buğdaycı ve Bildirici, 2009; 1).

3- Harita üzerindeki sembollerin anlaşılması; yön, mesafe ve alan algısı; konum belirleme, ölçek kullanma, yeryüzü şekillerinin tespit edilmesi (McClure, 1992: 101).

Öğrencilere yaşadıkları mekânı daha iyi anlama imkânı veren harita becerilerinin faydaları yapılan birçok çalışma ile ortaya konmuştur. İlk ve ortaöğretimde coğrafya eğitiminin ayrılmaz bir parçası olan haritaların olabildiğince çok kullanılması öğrenim ve öğretim sürecine önemli bir katkı sağlayacağı gibi bu sürecin sonucunda öğrencilerde meydana gelmesi beklenen olumlu yöndeki davranış değişikliğini de kolaylaştıracaktır (Doğanay, 1993; Ünlü vd, 2002; Debord, 1996; Duman ve Girgin, 2007; Taş, 2006). Buna ek olarak öğrencilerin alan, yön, mesafe, ölçek gibi konularla ilgili problem çözme yeteneklerinin geliştirilmesi ve yaşanan dünyanın ve içinde bulunulan ortamın doğal, beşeri ve ekonomik özelliklerinin daha iyi anlaşılması derslerde haritaların etkin bir şekilde kullanımı ile yakından ilişkilidir (McClure, 1992; Duman ve Girgin, 2007; Taş, 2006, Girgin vd., 2002; Uzun, 2006; Öztürk, 2002).

2. METOT, AMAÇ ve KAPSAM

Çalışma sosyal bilgiler öğretmenliği öğrencilerinin haritanın tanımı, faydaları, günlük hayatta kullanımı ve harita ile ilgili yeterliliklerinin tespit edilmesi ve değerlendirilmesini hedeflenmiştir. Bu tespit ve değerlendirmeler sınıf, cinsiyet ve mezun olunan okul türü açısından yapılmıştır. Çalışma sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 1. (n=87) ve 4. sınıfları (n=56) kapsamaktadır. Bu seçim, özellikle liseden yeni mezun olmuş öğretmen adayları ile mesleğe atılma yolunda önemli

bir mesafe kaydetmiş olan öğretmen adayları arasında yukarıda belirtilen göstergeler açısından beklenen ve anlamlı bir farklılığın olup olmadığının irdelenmesi hedefine yönelik olarak yapılmıştır. Anketlerin uygulandığı örneklem Türkiye'nin 53 farklı ilinden öğrencilerden oluşması bölgesel açıdan evrenin (İzmir genelindeki sosyal bilgiler öğretmenliği öğrencileri) büyük ölçüde yansıtıldığını göstermektedir.

Anketlerin sıklık (frequency) ve betimsel (descriptive) analizine dayanan bu çalışmada yukarıda verilen amaç ve kapsama yönelik olarak 16 soru ve 6 adet kanının yer aldığı bir anket hazırlanarak 143 sosyal bilgiler öğretmenliği bölümü öğrencisine uygulanmıştır. Kanılar katılımcıların katılım düzeylerini ölçmek üzere beşli likert ölçeğine göre hazırlanmıştır. Ankette yer alan soru ve kanıların genel olarak üç başlık altında değerlendirilmesi mümkündür. Bunlar:

1. Kişisel sorular,
2. Haritanın tanımı, kullanımı ve faydaları ile ilgili sorular ve
3. Katılımcıların haritalar, haritalar ve coğrafya eğitimi, harita kullanımı ve harita becerileri ile ilgili kendi altyapılarını değerlendirdikleri kanılardan oluşmaktadır.

3. BULGULAR

a) Kişisel sorular: Anketlerin uygulandığı 143 öğrenciden 76'sı (% 53,1) erkek ve 67'si (% 46,9) bayan olmakla birlikte katılımcıların % 60'ı genel lise, % 13'i Anadolu lisesi ve % 27'si ise diğer bir liseden mezun olduğunu belirtmiştir.

b) Haritanın tanımı, kullanılması ve faydaları ile ilgili sorular: Bu kısımda ilk olarak haritanın tanımı sorulmuştur. Bu soruyu katılımcıların 46'sı (% 32,2) si doğru, 56'sı (% 39,2) kısmen doğru, 36'sı (% 25,2) yanlış olarak cevaplamış, katılımcılardan 5'i (3,5) ise bu soruyu yanıtız bırakmıştır. Cevapların sınıflara göre dağılımı incelendiğinde ise

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ HARİTALARLA İLGİLİ TEMEL GÖRÜŞLERİ VE HARİTA KULLANIMINA YÖNELİK YAKLAŞIMLARI

beklendiği gibi sonuçların 4. sınıfların lehine bir durum gösterdiği ortaya çıkmaktadır (Tablo 1).

Tablo 1: Öğrencilerin “harita nedir?” sorusuna verdiği cevapların sınıflara göre dağılımı

Sınıf	Doğru	Kısmen doğru	Yanlış	Cevapsız	Toplam
1. sınıf	25 (% 28,7)	34 (% 39,1)	26 (% 29,9)	2 (% 2,3)	87 (% 100)
4. sınıf	21 (% 37,5)	22 (% 39,3)	10 (% 17,9)	3 (% 5,4)	56 (% 100)
Toplam	46 (% 32,2)	56 (% 39,1)	36 (% 25,2)	5 (% 3,5)	143 (% 100)

Bu bölümdeki diğer bir soru haritaların günlük hayatta gerekli olup olmadığı ile ilgilidir. Bu soruya öğrenciler büyük oranda gereklidir cevabı vermişlerdir (134/% 93,7). Harita kullanmanın faydalarıyla ilgili soruya verilen cevaplara bakıldığında en fazla üzerinde durulan fayda, yer bulma, yön bulma ve mesafe tayinidir. Bu soruyla ilgili olarak verilen cevaplar arasında yer şekillerinin tespitinin en az belirtilen faydalardan biri olması oldukça ilgi çekicidir.

Tablo 2: Öğrencilerin yaşadıkları ilçeleri harita üzerinde gösterme yeterlilikleri

Sınıf	Doğru	Yanlış	Cevapsız	Toplam
1. sınıf	18 (% 20,7)	53 (% 60,9)	16 (% 18,4)	87 (% 100)
4. sınıf	9 (% 16,1)	23 (% 41,1)	24 (% 42,9)	56 (% 100)
Toplam	27 (% 18,9)	76 (% 53,1)	40 (% 28)	143 (% 100)

Öğrencilerden öncelikle yaşadıkları ilçeyi belirtmeleri ve bu ilçeyi dilsiz bir il haritası üzerinde göstermeleri istenmiştir. Bu işlem sonucunda öğrencilerin yaklaşık % 19'luk bir kısmı yaşadıkları ilçeyi dilsiz bir harita üzerinde gösterebilmişken % 76'luk bir dilim yaşadıkları

ilçeyi harita üzerinde gösterememişlerdir. Öğrencilerin % 40'ı ise bu soruya cevap vermemeyi tercih etmiştir. Bununla birlikte 1. Sınıf öğrencilerinin bu etkinliği doğru bir şekilde tamamlama oranlarının 4. Sınıf öğrencilerine göre daha fazla olduğu görülmektedir (Tablo 2).

Durum cinsiyete göre değerlendirildiğinde ise, doğru ve yanlış olarak gösterilen ilçelerin bayan-erkek dağılım oranlarının birbirine yakın olduğu görülmektedir (Tablo 3).

Tablo 3: Öğrencilerin yaşadıkları ilçeleri harita üzerinde gösterme yeterliliklerinin cinsiyete göre dağılımı

Cinsiyet	Sınıf ve Yüzdeler	Doğru	Yanlış	Cevapsız	Toplam
Erkek	1. sınıf	9 (% 22)	21 (% 51,2)	11 (% 26,8)	41 (% 100)
	4. sınıf	5 (% 14,3)	17 (% 48,6)	13 (% 37,1)	35 (% 100)
	Toplam	14 (% 18,4)	38 (% 50)	24 (% 31,6)	76 % 100
Bayan	1. sınıf	9 (% 19,6)	32 (% 69,6)	5 (% 10,9)	46 (% 100)
	4. sınıf	4 (% 19)	6 (% 28,6)	11 (% 52,4)	21 (% 100)
	Toplam	13 (% 19,4)	38 (% 56,7)	16 (% 23,9)	67 (% 100)

Diğer bir etkinlikte ise öğrencilerden dilsiz bir Türkiye haritası üzerinde doğdukları yeri göstermeleri istenmiştir (anketteki üçüncü soruda katılımcılara doğdukları il ve ilçe sorulmuştu). Sonuç olarak öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun doğdukları ili doğru olarak gösterdikleri görülmektedir (% 83,2). Yine bu etkinlikte de 1. sınıf öğrencilerinin 4. sınıf öğrencileri ile kıyaslandığında daha başarılı olduğu göze çarpmaktadır (Tablo 4). Öğrencilerin doğdukları ili harita üzerinde gösterme yeterliliklerinin cinsiyete göre dağılımları incelendiğinde erkek ve bayanların doğdukları illeri dilsiz harita üzerinde gösterme yeterliliklerinin genel ve sınıflara göre oranlarının birbirlerine benzer oldukları dikkati çekmektedir (Tablo 5).

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ HARİTALARLA İLGİLİ TEMEL GÖRÜŞLERİ VE HARİTA KULLANIMINA YÖNELİK YAKLAŞIMLARI

Tablo 4: Öğrencilerin doğdukları illeri harita üzerinde gösterme yeterlilikleri

Sınıf ve yüzdeler	Doğru	Yanlış	Boş	Toplam
1. sınıf	75	6	6	87
1. sınıflar içindeki yüzdesi	86,2	6,9	6,9	100
4. sınıf	44	6	6	56
4. sınıflar içindeki yüzdesi	78,6	10,7	10,7	100
Toplam	119	12	12	143
Genel yüzde	83,2	8,4	8,4	100

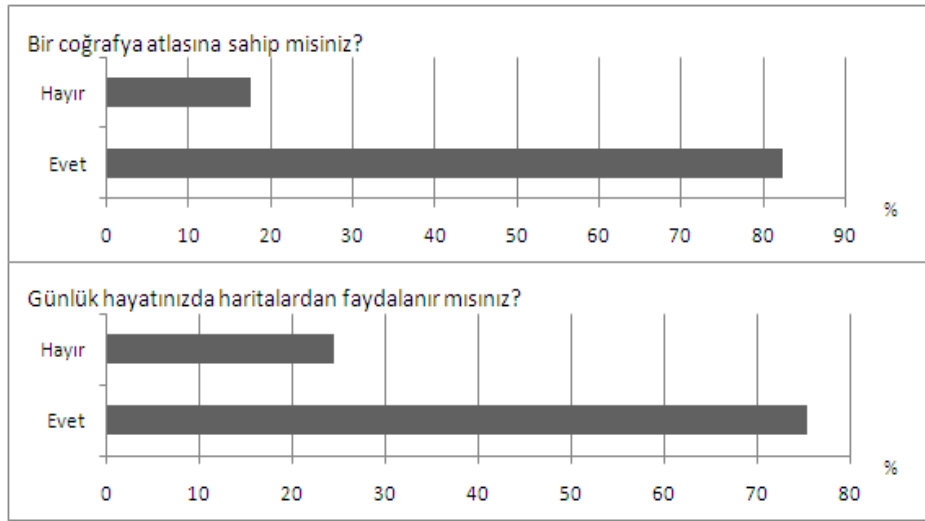
Tablo 5: Öğrencilerin doğdukları illeri harita üzerinde gösterme yeterliliklerinin cinsiyete göre dağılımı.

Cinsiyet	Sınıf ve Yüzdeler	Doğru	Yanlış	Cevapsız	Toplam
Erkek	1. sınıf	36 (% 87,8)	2 (% 4,9)	3 (% 7,3)	41 (% 100)
	4. sınıf	27 (% 77,1)	3 (% 8,6)	5 (% 14,3)	35 (% 100)
	Toplam	63 (% 82,9)	5 (% 6,6)	8 (% 10,5)	76 (% 100)
Bayan	1. sınıf	39 (% 84,8)	4 (% 8,7)	3 (% 6,5)	46 (% 100)
	4. sınıf	17 (% 81)	3 (% 14,3)	1 (% 4,8)	21 (% 100)
	Toplam	56 (% 83,6)	7 (% 10,4)	4 (% 6)	67 (% 100)

Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu (% 82,5) bir coğrafya atlasına sahip misiniz? sorusuna “evet” cevabı verirken bir atlasla sahip olmayanların oranı ise 17,5 olarak tespit edilmiştir.

Şekil 1: Öğrencilerin bir coğrafya atlasına sahip olma ve günlük hayatta haritalardan faydalanma oranları.

Günlük hayatta harita kullanma oranlarına bakıldığında ise öğrencilerin % 75,5'i günlük hayatlarında haritalardan faydalandıklarını belirtirken % 24,5'i günlük hayatta haritalardan faydalanmadıklarını ifade etmişlerdir (Şekil 1). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarına günlük hayatta en çok hangi tür haritalardan faydalandıkları sorulduğunda en çok kullanılan harita türlerinin fiziki (% 14), siyasi (% 15,4), duvar ve atlas haritaları (% 14) ve özel haritaların (% 16,1) olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca bu soruya birden fazla harita türü ile cevap verenlerin oranı % 37,8 civarındadır. Yine haritalardan günlük hayatta daha çok hangi alanlarda faydalandığı sorusuna en çok ülkelerin yerlerini bulma, yol, mesafe ve yön tayini cevapları verilmiştir. Bu soruda birden fazla seçeneği işaretleyenlerin oranı % 58,7'dir.

c) Kanılar: Bu bölüm sosyal bilgiler öğretmen adaylarının haritalarla ilgili çeşitli kanılara katılma düzeylerini ölçmek üzere beşli

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ HARİTALARLA İLGİLİ TEMEL GÖRÜŞLERİ VE HARİTA KULLANIMINA YÖNELİK YAKLAŞIMLARI

likert ölçeği şeklinde hazırlanmıştır. Kanılar kısmı haritalar, haritalar ve coğrafya dersleri, harita bilgisi altyapısı ve harita kullanımı ile ilgili altı adet kanıdan oluşmaktadır.

Kanılar kapsamında öğrencilerin görüşleri alınan ilk kanı “haritalar coğrafyacıların en önemli araçlarıdır” kanısıdır. Öğrencilerin (n=143) çok büyük bir kısmı (% 96,5) bu kanıya katılıyorum ya da kesinlikle katılıyorum şeklinde cevap vermiştir. Cevapların sınıflara göre oransal dağılımında önemli bir fark bulunmamaktadır (Tablo 6; Şekil 2).

Tablo 6: Öğrencilerin 1, 2 ve 3. kanılara katılım düzeylerinin sınıflara göre dağılımı.

1. Kanı: Haritalar coğrafyacıların en önemli araçlarıdır						
Sınıf	Katılma Düzeyi				Kesinlikle katılmıyorum	Toplam
	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Fikrim Yok	Katılmıyorum		
1.sınıf	65 (%74,7)	18 (%20,7)	3 (%3,4)	1 (%1,1)	0	87 (%100)
4.sınıf	39 (%69,6)	16 (%28,6)	0	0	1 (%1,8)	56 (%100)
Toplam	104(%72,7)	34 (%23,8)	3 (%2,1)	1 (%0,7)	1 (%0,7)	143(%100)

2. Kanı: Harita kullanılmayan bir coğrafya dersi eksiktir						
Sınıf	Katılma Düzeyi				Kesinlikle katılmıyorum	Toplam
	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Fikrim Yok	Katılmıyorum		
1. sınıf	66 (%75,9)	18 (%20,7)	3(%3,4)	0	0	87 (%100)
4. sınıf	39 (%69,6)	16 (%28,6)	1(%1,8)	0	0	56 (%100)
Toplam	105 (73,4)	34 (%23,8)	4 (%2,8)	0	0	143(%100)

3. Kanı: Lisede yeterli harita bilgisi eğitimi aldığımı düşünüyorum						
Sınıf	Katılma Düzeyi				Kesinlikle katılmıyorum	Toplam
	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Fikrim Yok	Katılmıyorum		
1. sınıf	4 (%4,6)	16 (% 18,4)	10 (11,5)	48 (%55,2)	9 (%10,3)	87 (% 100)
4. sınıf	4 (%7,1)	13 (% 23,2)	9 (%16,1)	20 (%35,7)	10 (%17,9)	56 (% 100)
Toplam	8 (%5,6)	29 (% 20,3)	19(% 13,3)	68 (%47,6)	19 (%13,3)	143(%100)

Harita kullanılmayan bir coğrafya dersinin eksik olduğu yönündeki görüşe ise katılımcılar % 97,2 oranında katıldıklarını ve ya kesinlikle katıldıklarını belirtmişlerdir. Yine cevapların sınıflar bazında oransal dağılımında kayda değer bir fark ortaya çıkmamıştır (Tablo 6; Şekil 2).

Tablo 7: Öğrencilerin 4, 5 ve 6. kanılara katılım düzeylerinin sınıflara göre dağılımı

4. Kanı: Coğrafya sözel bir bilimdir. Kapsamında sayısal konuları barındırması doğru değildir

Sınıf	Katılma Düzeyi					Toplam
	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Fikrim yok	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	
1. sınıf	12 (% 13,8)	12 (%13,8)	12(%13,8)	37 (%42,5)	14 (%16,1)	87 (%100)
4. sınıf	2 (% 3,6)	5 (%8,9)	7 (%12,5)	27 (%48,2)	15 (%26,8)	56 (%100)
Toplam	14 (% 9,8)	17 (%11,9)	19 (%13,3)	64 (%44,8)	29 (%20,3)	143(%100)

5. Kanı: Haritalar hayatımda önemli bir yer teşkil eder

Sınıf	Katılma Düzeyi					Toplam
	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Fikrim yok	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	
1. sınıf	27 (%31)	34 (%39,1)	17 (19,5)	8 (%9,2)	1 (%1,1)	7 (%100)
4. sınıf	9 (%16,1)	29 (%51,8)	8 (%14,3)	9 (%16,1)	1 (%1,8)	6 (%100)
Toplam	36 (%25,2)	63 (%44,1)	25 (%17,5)	17 (%11,9)	2 (%1,4)	43(%100)

6. Kanı: Bir topoğrafya haritası üzerinde temel yerşekillerini gösterebilirim

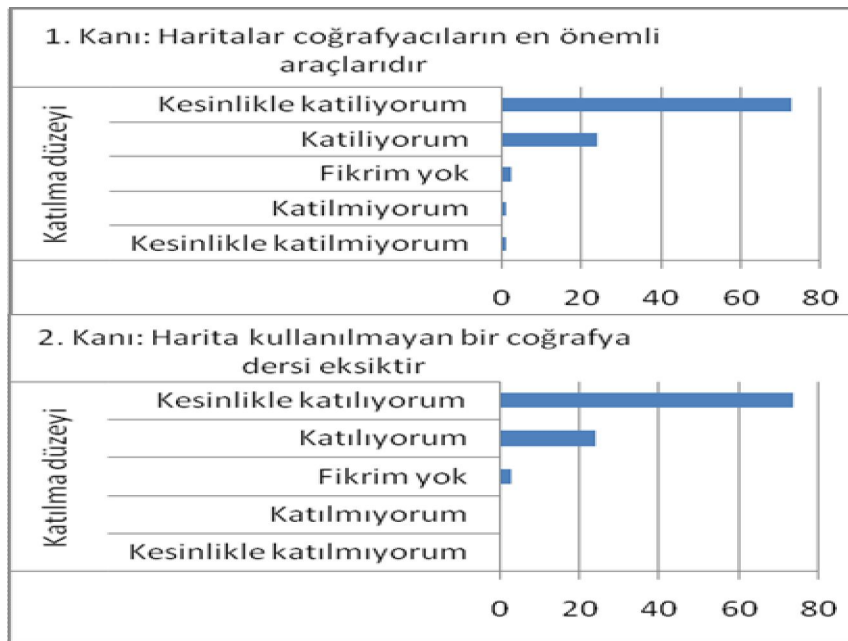
Sınıf	Katılma Düzeyi					Toplam
	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Fikrim yok	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	
1. sınıf	27 (%31)	35 (%40,2)	7 (%19,5)	7 (%8)	1 (%1,1)	7 (% 100)
4. sınıf	13 (%23,2)	31 (%55,4)	7 (%12,5)	3 (%5,4)	2 (%3,6)	56 (% 100)
Toplam	40 (%28)	66 (%46,2)	24 (%16,8)	10 (%7)	3 (%2,1)	43(%100)

Öğrencilerin “lisede yeterli derecede harita bilgisi eğitimi aldığımı düşünüyorum” kanısına katılım dereceleri üzerinde durulmaya

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ HARİTALARLA İLGİLİ TEMEL GÖRÜŞLERİ VE HARİTA KULLANIMINA YÖNELİK YAKLAŞIMLARI

değerdir. Öğrencilerin bu kaniya yaklaşık % 61 oranında katılmadıkları ya da kesinlikle katılmadıklarını belirtmişlerdir.

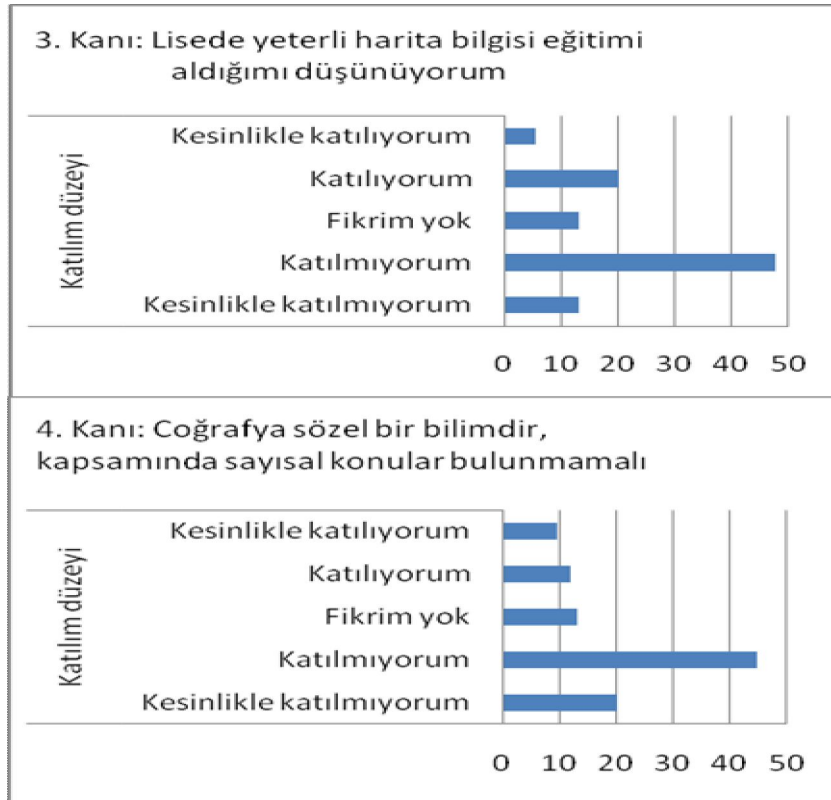
Şekil 2: Öğrencilerin 1. ve 2. kanılara katılım düzeyleri (%).

Aynı kaniya katıldıklarını ya da kesinlikle katıldıklarını ifade edenlerin oranı ise % 25,9'da kalmıştır. Bununla birlikte bu kaniya verilen cevapların sınıflara göre dağılımında bir farklılık gözlenmektedir. Buna göre 1. sınıf öğrencileri içerisinde lisede yeterli bir harita bilgisi eğitimi aldığına katılmayan ve ya kesinlikle katılmayanların oranı (% 65,5) 4. sınıf öğrencileri içerisinde aynı kaniya katılmayan ya da kesinlikle katılmayanların oranından (% 53,6) yaklaşık % 12 oranında daha fazladır (Tablo 6; Şekil, 3).

Katılımcıların % 65,1'i coğrafyanın sözel bir bilim olduğu ve sayısal konuları içermesinin doğru olmadığı şeklindeki görüşe katılmadıklarını ve ya kesinlikle katılmadıklarını ifade etmişlerdir. Verilen cevapların sınıflara göre oransal dağılımında ise öğrencilerin bu kanıya katılmama ya da kesinlikle katılmama oranlarının 4. sınıflar lehine yaklaşık % 16,5 oranında daha fazla olduğu göze çarpmaktadır (Tablo 7; Şekil, 3).

Şekil 3: Öğrencilerin 3. ve 4. kanılara katılım düzeyleri (%).

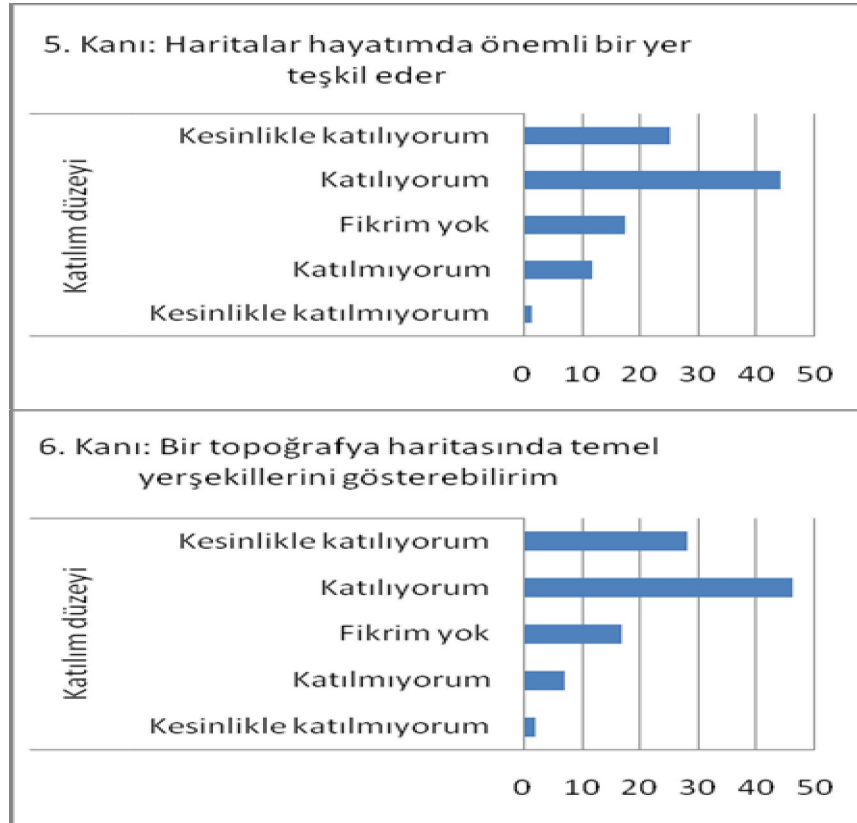

“Haritalar hayatımda önemli bir yer teşkil eder” kanısı da öğrencilerin önemli bir bölümü (% 69,3) katıldıklarını ya da kesinlikle katıldıklarını belirtmişlerdir. Bu kanının sınıflar arasındaki oransal

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ HARİTALARLA İLGİLİ TEMEL GÖRÜŞLERİ VE HARİTA KULLANIMINA YÖNELİK YAKLAŞIMLARI

dağılımları birbirine oldukça yakındır (Tablo 7; Şekil 4). Öğrencilerin büyük bir kısmı (% 74,2) haritalar üzerinde dağ, vadi, ova, plato ve akarsu gibi ana yerçekillerini gösterebileceklerini ifade etmişlerdir. Bu kaniya 1. ve 4. sınıflar temelinde olumlu cevap verenlerin oranı 4. sınıflar lehine % 7,4 oranında daha fazladır (Tablo 7; Şekil 4).

Şekil 4: Öğrencilerin 5. ve 6. kanılara katılım düzeyleri (%).

4. SONUÇ

Çalışma sonucunda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının harita, harita kullanımı ve faydaları ile ilgili yaklaşımları ve bu konularla ilgili çeşitli yargılara katılım düzeyleri ortaya konmuştur. Bunun sonucunda elde edilen sonuçlara bağlı olarak ortaöğretim ve yüksek öğretimde haritaların yeri temelinde üzerinde durulması gerekli noktalarla ilgili bazı saptamalar yapmak mümkün olmakla birlikte yakın gelecekte bu konu üzerinde yapılacak çalışmalara ışık tutması açısından bir takım önerilerin getirilmesi düşünülmüştür.

Yapılan çalışma sonucunda örneklem içerisinde yer alan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının haritanın tanımını ile ilgili soruya % 65 civarında kısmen doğru ve yanlış cevap vermeleri üzerinde durması gereken bir konudur. Öğrencilerin yaşadıkları ilçeleri harita dilsiz bir il haritası üzerinde gösterebilme yeterliliklerinin oldukça düşük olduğu (% 18,9) göze çarpmaktadır. Bu durum ilköğretimden itibaren yüksek öğretime kadar bu konunun üzerinde tekrar durulması gerekliliğini işaret etmektedir. Bununla birlikte bu sonuç toplum olarak harita kullanımından uzak olduğunun ipuçlarını vermektedir. Çalışma sonucunda öğrencilerin haritaların coğrafya açısından en önemli araçlar olduğu ve coğrafya derslerinde gerekliliği üzerinde çok büyük ölçüde hemfikir oldukları dikkati çekmektedir. Bununla birlikte öğrenciler içerisinde lisede yeterli derecede harita bilgisi eğitimi aldıklarını düşüncelerin oranının % 25’lerde kalması eğitimin lise seviyesinde programlar üniversite seviyesinde ise öğretmen eğitimi konusunun irdelenmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak öğrencilere haritaların önemi ve gerekliliği bilincinin önemli ölçüde verildiği görülürken kullanım ve haritalardan faydalanma konusunda giderilmesi gereken bir takım eksikliklerin

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ HARİTALARLA İLGİLİ TEMEL GÖRÜŞLERİ VE HARİTA KULLANIMINA YÖNELİK YAKLAŞIMLARI

olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle ortaöğretim ve yüksek öğretimde öğrencilerin harita becerilerine etki eden faktörler ve öğrencilerin harita yapma, okuma ve yorumlama becerilerinin hangi yollarda üst seviyeye çıkarılabileceği ile ilgili çalışmalar bu konuda gelecekte yapılacak çalışmaların yönleri konusunda önemli araştırma alanlarını işaret etmektedir.

KAYNAKÇA

- Ballantyne, R. R. (1999). Teaching Environmental Concepts, Attitudes and Behaviour Through Geography Education: Findings of an International Survey. *International Research in Geographical and Environmental Education*, 8(1), pp. 40-58.
- Buğdaycı, İ., Bildirici, İ.Ö. (2009). Harita Kullanımının Coğrafya Eğitimindeki Önemi, *TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası 12. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı*, 11-15 Mayıs 2009, Ankara.
- Debord, G. (1996). *Gösteri Toplumu* (Ayşen Ekmekçi-Okşan Taşkent). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Doğanay, H. (1993). *Coğrafyada Metodoloji: Genel Metotlar ve Özel Öğretim Metotları*, MEB Yayınları, Öğretmen Kitapları Dizisi, 187, İstanbul.
- Duman, B., Girgin, M. (2007). Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Harita Okuryazarlığına İlişkin Görüşleri, *Doğu Coğrafya Dergisi*, 12(17), 187-202.
- GESP. (1994). *Geography Education Standards Project: Geography for Life: National Geography Standards*. Washington D.C.: National Geographic Society.
- Girgin, M., Koca, H., Sever, R. (2002). Coğrafya Derslerinde Harita Kullanımı ve Başlıca Sorunlar. *II. Coğrafya Kurultayı* (09-11 Temmuz 2002), Gazi Üniversitesi, Ankara.

- Hardwick, S. W., Holtgrieve, D. G. (1996). *Geography for Educators: Standards, Themes, and Concepts*, Prentice-Hall, U.S.A.
- Kent, W. A. (2003). Geography and Information and Communications Technologies: Some Futures Thinking. In R. Gerber, (ed.) *International Handbook on Geographical Education* (pp. 337-344). The Netherlands: Kluwer Academic Publishers.
- Lemberg, D., Stoltman, J.P. (2001). Geography Teaching and the New Technologies: Opportunities and Challenges. *Journal of Education*, 181(3), 63-76.
- Lidstone, J. (2003). Relevant Knowledge, Skills, and Values in Geographical Education. In R. Gerber, (ed.) *International Handbook on Geographical Education* (pp. 35-46). The Netherlands: Kluwer Academic Publishers.
- McClure, R. W. (1992). *A Conceptual Model for Map Skills Curriculum Development Based upon A Cognitive Field Theory Philosophy*. Oklahoma State University (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Oklahoma.
- MEB. (2005a). *Coğrafya Dersi Öğretim Programı* (9, 10, 11 ve 12. Sınıflar), Ankara.
- MEB. (2005b). *Sosyal Bilgiler Programı* (4-5. ve 6-7. sınıflar). Ankara.
- Morgan, J. (2006). Discerning Citizenship in Geography Education. In J. Lindstone and M. Williams, (eds.), *Geographical Education in a Changing World: Past Experience, Current Trends, and Future Challenges* (s.213–227). The Netherlands: Springer.
- Öztürk, M. K. (2002). Liselerde Coğrafya Öğretiminde Araç, Gereç, Materyal Kullanımı ve Önemi. *Hacettepe Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22, 126-129.
- QCA. (2007). *Qualifications And Curriculum Authority. Geography: Programme of Study Key Stage 3 and Attainment Target* (available at www.qca.org.uk/curriculum).
- RCGS. (2001). *Canadian national standards for geography: a standards-based guide to k – 12 geography*. Ontario: The Royal Canadian Geographical Society.

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ HARİTALARLA İLGİLİ TEMEL GÖRÜŞLERİ VE HARİTA KULLANIMINA YÖNELİK YAKLAŞIMLARI

- Taş, H. İ. (2006). Coğrafya Eğitiminde Görselleştirmenin Önemi: Mekansal Algılamaya Pedagojik Bir Bakış. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 11(16), 211-238. Konya.
- Şahin, C. (2003). *Türkiye’de Coğrafya Eğitimi, Sorunları ve Çözüm Önerileri*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Uzun, N. (2006). Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Harita Okuma ve Yorumlama Becerilerinin Geliştirilmesine İlişkin Görüşleri. *Ulusal Sınıf Öğretmenliği Kongresi*, 2, 87-99, Ankara, 14.04.2006.
- Ünlü, M., Üçışık, S., Özey, R. (2002). Coğrafya Eğitiminde Haritaların Önemi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 5, 9-25. İstanbul.
- Van Der Schee, J. (2006). Geography and New Technologies. In J. Lindstone and M. Williams, (eds.), *Geographical Education in a Changing World: Past Experience, Current Trends, and Future Challenges* (s.185–193). The Netherlands: Springer.
- Van Der Schee, J. (2003). New media will accelerate the renewal of geographic education. In R. Gerber, (ed.) *International Handbook on Geographical Education* (s.205-213). The Netherlands: Kluwer Academic Publishers.